

NORGES HØYESTERETT

Den 24. august 2011 avsa Høyesterett dom i

HR-2011-01598-A, (sak nr. 2011/712), straffesak, anke over dom,

A (advokat John Christian Elden)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (førstestatsadvokat Runar Torgersen)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Stabel**: Saken gjelder domfellelse for drap og grovt ran etter at en kvinne ble drept idet hun ble slengt av et bilpanser i fart under et forsøk på å hindre tyveri av bilen. Hovedspørsmålet er om den nedre grense for kravet til forsett for drapshandlingen er overskredet.
- (2) A ble 20. desember 2010 tiltalt for overtredelse av straffeloven § 233 første og annet ledd, § 268 annet ledd jf. § 267 første ledd, kjøring i påvirket tilstand samt ulike tyverier.
- (3) Ved Glåmdal tingretts dom 26. januar 2011 ble han dømt til fengsel i 13 år. Dommen hadde for straffekravet slik domsslutning:

”A, født 19.06.1986, dømmes for overtredelse av straffeloven § 233 første ledd, straffeloven § 268 annet ledd jf § 267 første ledd, straffeloven § 260 første ledd jf tredje ledd, straffeloven § 257 jf § 258, straffeloven § 257 og vegtrafikkloven § 31 første til tredje ledd jf § 22 første ledd, alt sammenholdt med straffeloven § 62 første ledd, § 63 annet ledd og § 61 til fengsel i 13 – tretten – år. Til fradrag i straffen går 116 – etthundreogseksten – dager for utholdt varetekt.”

- (4) A ble også fradømt føreretten for alltid, og dømt til å betale oppreisningserstatning til avdøde samboer og barn. Tingretten fant ikke grunnlag for å domfelle etter straffskjerpelsesregelen i § 233 annet ledd om drap forøvet for å lette eller skjule en annen forbrytelse eller unndra seg straffen.
- (5) A anket til lagmannsretten over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for tiltalepostene som gjaldt forsettlig drap og grovt ran. Påtalemyndigheten anket over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for drap, fordi de mente det også skulle vært domfellelse etter straffeloven § 233 annet ledd.
- (6) Eidsivating lagmannsrett kom til samme resultat som tingretten, men slik at den domfelte også ble dømt etter § 233 annet ledd. Dommen er avsagt 1. april 2011 og har slik domsslutning:

”A, født 19. juni 1986, dømmes for overtredelse av straffeloven § 233 første og annet ledd og straffeloven § 268 annet ledd, jf. § 267 første ledd. Straffen for dette og de forholdene som ble rettskraftig avgjort ved Glåmdal tingretts dom av 26. januar 2011 settes til fengsel i 13 – tretten år, jf. straffeloven § 62 første ledd og § 63 annet ledd.

Varetektsfradraget utgjør 181 – etthundreogåttien – dager.”

- (7) A anket til Høyesterett over lovanvendelsen under skyldspørsmålet, saksbehandlingen og straffutmålingen. Høyesteretts ankeutvalg tillot anken fremmet for så vidt gjelder lovanvendelsen under skyldspørsmålet og straffutmålingen.
- (8) *Jeg er kommet til at anken ikke fører frem.*
- (9) A har for det første gjort gjeldende at det ikke er grunnlag for domfellelse for forsettlig drap. Så vel rettens leders rettsbelæring som lagmannsrettens straffutmålingspremisser viser at lagretten etter all sannsynlighet har stilt for små krav til forsett. Det anføres at det er uholdbart å konstatere forsett på grunnlag av en ”sløret” eller ”halvklar” oppfatning om sannsynlighetsovervekt for dødsfølge.
- (10) Lagmannsretten har beskrevet hendingsforløpet slik:

”Det hele begynte med at tiltalte ble oppmerksom på en Audi som sto og gikk på tomgang mens eieren ventet i kø ved en minibank nesten nederst i ----gata i X. Bilen sto med fronten nedover, på høyre side av vegen i retning mot brua. Bilen hadde mye utstyr, og tiltalte bestemte seg for å ta den. Tiltaltes hensikt var å kjøre av gårde med bilen, demontere noe av utstyret og å selge det eller bytte det bort mot narkotika. Dette har tiltalte selv forklart i retten.

Idet tiltalte satte seg inn i bilen, ble bileieren, B, oppmerksom på at noen holdt på å stjele bilen hennes. Hun forsøkte å rive opp døra på førersiden, men tiltalte hadde rullet å låse den, så hun fikk den ikke opp. For å hindre tiltalte i å kjøre av gårde, satte hun seg i stedet opp på panseret og hamret på frontruta.

Men tiltalte lot seg ikke stoppe. Først kjørte han noen meter fram. Deretter rygget han raskt i en usving ut i gata slik at bilen ble stående i motsatt kjørefelt med fronten oppover mot festningen. Etter en kort stans satte han bilen i gir forover og kjørte i stor fart oppover ----gata mens bileieren lå på magen på panseret og klamret seg fast til den bakre kanten av dette. Dette er i samsvar med forklaringene fra en rekke vitner som observerte hendelsen, enten fra fortauet eller fra biler i området ved minibanken og et stykke oppover ----gata. Hva som ligger i ’stor fart’ lar seg ikke angi ved tall. Lagmannsretten legger til grunn at tiltalte aksellererte kraftig, slik at det i seg selv vakte

oppsikt. Det kom svart røyk fra bilen, antagelig eksos. I lys av omstendighetene – kjøringen skjedde en lørdag formiddag, det var stor trafikk og mye folk ute – mener lagmannsretten at kjøringen framtrer som svært aggressiv.

Snaut 600 meter fra der kjøringen startet, gjør ----gata en sving til høyre. Omtrent midt i svingen er det et kryss hvor -----veg tar av til venstre sett i bilens kjøreretning. Nedenfor og ovenfor avkjøringen er det trafikkøyer midt i ----gata. Disse er markert med gule og svarte skilt ('hindermarkeringer') i begge ender.

Tiltalte kjørte i stor fart gjennom høyresvingen. Ved inngangen til svingen klarte ikke bileieren å holde seg fast lenger. Hun mistet taket og fortsatte rett fram gjennom lufta, slik at hun traff det første hindermarkeringsskiltet på den øverste trafikkøya med stor kraft. Tiltalte klarte så vidt svingen uten å treffe den øverste trafikkøya og fortsatte ferden oppover

Skadene på bileierens kropp viser at hun traff den skarpe kanten av skiltet med kroppens høyre skulderparti. Høyre krageben, skulderbladet og de 10 øverste ribbeina ble brukket, armpulsåren ble skåret over og lungefunksjonen på høyre side gikk tapt. Selv om det var folk på stedet og ambulansen kom raskt, døde hun i løpet av kort tid, sannsynligvis på grunn av forblødning.”

- (11) Det fremgår videre at bilens hastighet da bileieren mistet taket, var betydelig over normal kjørehastighet på stedet. Skadene hun fikk da hun traff skiltet tilsvarer et fall i en fart på 50–60 km/t, slik at bilen må ha kjørt i overkant av dette.
- (12) Om kravet til forsett uttalte rettens leder i den protokollerte rettsbelæringen:

”Skyldkravet i vår sak er *forsett*. Der er altså *ikke* noe vilkår for å finne tiltalte skyldig, at han hadde til hensikt å drepe B. Så mye ’skyld’ kreves ikke. På den annen side er det ikke nok at han opptrådte grovt uaktsomt. Det kreves noe mer enn det.

Vanligvis pleier man å si at tiltalte har opptrådt forsettlig i forhold til drapsbestemmelsen *hvis ha holdt det for overveiende sannsynlig* at offeret kom til å bli drept. Overveiende sannsynlig – det betyr akkurat det: mer sannsynlig enn det motsatte.

Det normale bevistemaet er altså om tiltalte holdt det for overveiende sannsynlig – mest sannsynlig – at offeret kom til å bli drept.

Dette er kinkig bevistema. Som det ble sagt i prosedyrene: Man kan ikke gå inn i hodet til en tiltalt og finne ut direkte hva han har tenkt. *Vi er henvist til å trekke slutninger om det ut fra hva vi vet om det ytre hendelsesforløpet*. Det er altså tale om en bevisbedømmelse som til en viss grad får preg av vurdering.

Likevel gjelder *det samme strenge beviskravet* her som ellers i strafferetten. For å kunne dømme, må man være sikker; så sikker som det i praksis er mulig å være ut fra det som skal bevises. Sagt på en annen måte; Rimelig tvil skal komme tiltalte til gode.”

- (13) Spørsmålet om hva som regnes som rimelig tvil, illustreres så med følgende eksempel:

”Drap skjer ofte i affekt. For eksempel i forbindelse med en krangel, som kommer ut av kontroll. Underveis tar den ene fatt i noe tungt og hardt som han dunker i hodet på den andre; en øks eller lysestake eller ildrake – det som er for hånden. Hvis den som får øksa i hodet dør, skal det mye til å bli frifunnet for drap på grunn av tvil om forsettet. Det gjelder selv om det realistisk sett antagelig er all grunn til å tvile på at gjerningsmannen tenkte noe klart om konsekvensene før han slo. Men det er ikke noe krav. Etter rettspraksis er det tilstrekkelig hvis man kan legge til grunn at tiltalte har hatt en slags sløret forestilling om konsekvensene. I økse-eksempelet vil det som regel

ikke være rimelig tvil om det – rett og slett fordi handlingen tilsier at gjerningsmannen – affekt og angst inkludert – nødvendigvis i hvert fall må ha hatt en sløret forestilling om at offeret som får øksa i hodet mest sannsynlig vil dø.”

- (14) Oppsummeringsvis sa rettens leder:

”Bevis for forsett er ført hvis man – etter å ha vurdert alle bevisene i sammenheng – kan si til seg selv: ’Når tiltalte har gjort sånn og sånn, i den og den situasjonen, *må han nødvendigvis* ha hatt i hvert fall en vag forestilling om at offeret mest sannsynlig ville omkomme.’

Omvendt er beviset *ikke* ført hvis man, etter en samvittighetsfull vurdering av bevisene må si til seg selv følgende: ’Selv om tiltalte har gjort sånn og sånn, i den og den situasjonen, kan jeg fortsatt ikke trygt se bort fra muligheten av at han ikke engang hadde en sløret forestilling om at offeret mest sannsynlig ville omkomme.’

- (15) At tiltalte skal bedømmes som om han var edru, ble omtalt slik:

”I vår sak, hvor vi vet at tiltalte var påvirket av amfetamin og diverse annet, betyr det at dere må ta stilling til følgende:

Ville tiltalte, om han hadde vært edru under kjøreturen oppover ----gata med B på panseret, forstått at turen mest sannsynlig kom til å ende med at B ble drept?

Med ’forstått’ mener jeg her ’i hvert fall hatt en sløret eller vag forestilling’, slik jeg forklarte i forbindelse med økse-eksempelet ovenfor. Dette er det bevisspørsmålet dere skal ta stiling til:

Ville tiltalte, om han hadde vært edru under kjøreturen oppover ----gata med B på panseret, forstått at turen mest sannsynlig kom til å ende med at B ble drept?”

- (16) Om bevisvurderingen sa rettens leder blant annet:

”For ordens skyld presiserer jeg at det selvsagt ikke er noe vilkår at tiltalte hadde noen forestilling om hvordan fornærmede kom til å bli drept. Han behøver ikke engang ha hatt en vag forestilling om det fatale skillet. I praksis kan det ha vært mange muligheter underveis for at hun skulle falle av og bli drept. Det er nok at han – mer eller mindre klart – var seg bevisst at disse samlet innebar at B mest sannsynlig ville bli drept.

De av dere som er sikre – så sikre som det i praksis er mulig å være – på at tiltalte, om han hadde vært edru, hadde ”forstått” at kjøringen mest sannsynlig ville føre til at B ble drept, dere må svare ja på spørsmål 1.

De av dere, som etter en samlet og samvittighetsfull vurdering av bevisene, finner at det er mer enn en teoretisk mulighet for at tiltalte ikke engang ville hatt en vag forestilling om dette, må svare nei.”

- (17) I straffutmålingspremissene konkluderer den samlede lagmannsrett deretter slik:

”Lagrettens kjennelse innebærer at tiltalte under kjøringen med bileieren på panseret hadde forsett med hensyn til dødsfølgen. Ut fra det ytre hendelsesforløpet som er beskrevet ovenfor, ut fra tiltaltes forklaring om hva han tenkte der og da, og ut fra det faktum at tiltalte var påvirket av amfetamin og andre stoffer, legger lagmannsretten til grunn at tiltalte neppe hadde noen klar oppfatning om at bileieren mest sannsynlig ville bli drept. Det er derimot tale om et forsett i nedre område av forsettsbegrepet, grensende mot ekstremt grov uaktsomhet. Ved straffutmålingen legger lagmannsretten dette til grunn.”

- (18) Rettsbelæringen og straffutmålingspremissene viser at det her er bygget på sannsynlighetsforsett. Bedømt som edru er det lagt til grunn at tiltalte ville innsett at dødsfølge var mest sannsynlig, men slik at det ikke er krevet noen helt klar tanke om dette. Blant annet kan en stresset og opphisset situasjon være til hinder for en slik klar vurdering. En sløret – noe uklar – oppfatning om sannsynlighetsovervekt for dødsfølge vil være tilstrekkelig. Dette er etter mitt syn en riktig rettsoppfatning.
- (19) Jeg viser her til forarbeidene til ny straffelov, Ot.prp. nr. 90 (2003–2004), der det i spesialmotivene til § 23, som er ment å gjenspeile gjeldende rett, heter på side 426:
- ”Lovbryteren handler ofte raskt, uten å ha noen klar bevissthet om alle elementer i gjerningsbeskrivelsen. Det er ikke nødvendigvis til hinder for at kravet om forsett er oppfylt. Forsett omfatter også det halvklare, slørede forsett, se delutredning V side 119 med videre henvisning til Andenæs, Alminnelig strafferett (1. utg. 1956) side 212. Særlig når lovbyteren ikke tilstår, vil forsettsvurderingen ofte måtte skje på grunnlag av ytre omstendigheter, vitneprov og alminnelige erfaringssetninger. Men rimelig tvil må her som ellers komme lovbyteren til gode.”**
- (20) Anken over lovanvendelsen på dette punkt kan etter dette ikke føre frem.
- (21) Det neste spørsmålet er anvendelsen av straffeloven § 233 annet ledd første punktum. Bestemmelsen øker strafferammen for drap blant annet hvis den skyldige har utført drapet for å lette eller skjule en annen forbrytelse eller unndra seg straffen for en slik. A har gjort gjeldende at uttrykket ”for å lette eller skjule ...” innebærer et skjerpet forsettskrav – krav om hensikt – også når det gjelder selve drapshandlingen.
- (22) Jeg kan ikke se at det er grunnlag for en slik forståelse. Ordlyden gir i seg selv uttrykk for det motsatte, ved at ”den skyldige” peker tilbake på den som allerede er funnet skyldig i drap etter første ledd. Spørsmålet er ikke direkte berørt i rettspraksis eller litteratur, noe som kan skyldes at løsningen anses opplagt. Dette tilsies også av at de reelle hensyn som ligger til grunn for straffskjerpning i slike situasjoner, inntreer uavhengig av forsettstypen ved drapet. Rettens leder har i rettsbelæringen gitt uttrykk for at bestemmelsen krever at kjøringen med B på panseret skjedde med hensikt å lette biltyveriet, eventuelt unndra seg straff, men ikke at hensikten også var å drepe henne. Dette er korrekt rettsanvendelse, og anken kan ikke føre frem på dette punkt.
- (23) Det neste jeg må ta standpunkt til, er om det var riktig å dømme etter ransbestemmelsen i straffeloven § 267 jf. § 268. Forsvareren har gjort gjeldende at A allerede hadde bemektiget seg gjenstanden – bilen – da B kløv opp på panseret og han kjørte av gårde med henne. Det var, slik han ser det, snakk om et fullbyrdet tyveri, etterfulgt av en voldshandling.
- (24) Ut fra det faktum jeg har gjort rede for innledningsvis, og som på dette punkt ikke er omstridt, hadde A satt seg inn i bilen, og låst døren, før B satte seg opp på panseret. Først da satte han i gang med å kjøre. Jeg er enig med aktor i at før tiltalte i det hele har fått satt bilen i bevegelse, er det vanskelig å si at han har ”borttatt” den, jf. kravet om dette i straffeloven § 257. I denne sammenheng er det også naturlig å se hen til at et bilbrukstyveri ikke er fullbyrdet før bilen overhodet er satt i bevegelse. Det er i denne sammenheng naturlig å fortolke ”borttar” i straffeloven § 257 i samsvar med ”tar” i straffeloven § 260. Jeg tilføyer at uansett er borttagelsen og volden her skjedd i slik sammenheng at det også strafferettslig må ses som sider ved samme forbrytelse,

jf. Rt. 1976 side 245. Det var derfor ikke uriktig å domfelle for ran, og anken kan heller ikke her føre frem.

- (25) Avslutningsvis ser jeg på anken over straffutmålingen. Drapshandlingen er resultat av usedvanlig hensynsløs kjøring, forøvet overfor en hjelpeløs person. Saken har i så måte likheter med Rt. 1999 side 220, der straffen ble satt til fengsel i 12 år, selv om den direkte brutaliteten var større der. I den saken ble det i straffereduserende retning lagt vekt på at domfeltes skyld ble ansett å ligge i nedre område av forsettsbegrepet.
- (26) Dagens straffenivå er høyere. Normalstraffen for drap skal ikke settes under fengsel i 12 år, jf. Prop. 97. L (2009–2010) punkt 6.5.2. Ved domfellelser etter § 233 første og annet ledd skal straffen økes tilsvarende. Både tingretten og lagmannsretten satte straffen til fengsel i 13 år. Ut fra det jeg her har vist til, kan jeg ikke se at dette er for strengt.
- (27) Aktor for Høyesterett har lagt ned påstand om at straffen bør settes til fengsel i 14 år. Domfeltes forsett lå i det lavere sjikt, grensende ned mot grov uaktsomhet, og jeg finner at den utmålte straff er tilstrekkelig. Anken over straffutmålingen blir etter dette å forkaste.
- (28) Jeg stemmer for denne

D O M :

Anken forkastes.

- (29) Dommer **Bull:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (30) Dommer **Endresen:** Likeså.
- (31) Dommer **Gjølstad:** Likeså.
- (32) Justitiarius **Schei:** Likeså.
- (33) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: